

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК РЕСУРСУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
04 квітня 2025 року**

ОДЕСА

УДК: 159.953:37.015.3:005.963

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління.

Соловейчук Олена Максимівна – фахівець Південноукраїнського центру професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери.

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №14 від 24 квітня 2025 р.)*

Рецензенти:

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Осіпова Тетяна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Університету Ушинського

Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса : Університет Ушинського, 2025. 511 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку креативного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

знайомими фактами, з новими якостями об'єкта);

3) логічного мислення (вміння вибудовувати логіку доказовості рішення та послідовності дій);

4) самостійності мислення (відсутності залежності від авторитетів, шаблонів, стереотипів);

5) комбінаторних умінь (вміння комбінувати відомі факти, методи в новий спосіб);

6) системності мислення (вміння розглядати досліджуваний об'єкт, проблему в цілісності їх зв'язків і характеристик).

Використання у професійно-педагогічній підготовці розглянутих технік і методів творчого і критичного мислення сприяє досягненню вищої мети – формуванню у майбутніх учителів умінь застосовувати ці методи самостійно для вирішення будь-яких повсякденних і професійних задач, а головне – у майбутній педагогічній діяльності і таким чином формувати навички творчого і критичного мислення у своїх учнів.

ПІВОВАР Сергій Петрович

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ПОКАЗНИК У ФОРМУВАННІ СТІЙКОСТІ ДО СТРЕСУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Ключові слова: *емоційний інтелект, дистанційне навчання, молодші школярі, освітній процес.*

Постановка проблеми. Розпочата у 2022 році повномасштабна військова інтервенція Російської Федерації в Україну спричинила ситуацію підвищеної небезпеки для життя та здоров'я учнів та педагогічних працівників країни. Широке поширення глобальної мережі, доступність комп'ютерної техніки та мобільних пристроїв створили технічні передумови для організації ефективного навчання на відстані, що стало запобіжним заходом, спрямованим на мінімізацію ризиків, пов'язаних з відвідуванням навчальних закладів. Проте в умовах дистанційного навчання однією з актуальних проблем розвитку дітей молодшого шкільного віку є дефіцит комунікативних навичок, що проявляється у труднощах встановлення та підтримки ефективної взаємодії як з дорослими, так і з однолітками. Наслідками цього є знижена емоційна чутливість, недостатнє розуміння власних емоційних станів та емоційного досвіду оточуючих.

Цей аспект є критично важливим у молодшому шкільному віці для становлення повноцінної особистості, оскільки емоційний інтелект відіграє ключову роль у соціальній адаптації та міжособистісній взаємодії, зокрема, удосконалення самосвідомості, розвиток рефлексії, емпатії та здатності враховувати емоційні потреби інших.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз теоретичних праць, присвячених розвитку емоційного інтелекту в молодших школярів, виявив зацікавленість вчених дослідженням різних аспектів вирішення цієї важливої суспільної проблеми. Зокрема, у колі їх наукових інтересів перебувають питання визначення поняття «емоційний інтелект» (Р. Бар-Он, Г. Гарднер, Д. Гоулмен, Д. Карузо, Дж. Мейер, П. Селовей, Дж. Стайн), структури емоційного інтелекту (І. Андрєєва, Д. Гоулман, Дж. Мейер, В. Моргун, Е. Носенко, П. Селовей); особливостей розвитку емоцій у молодших школярів (І. Бех, Л. Груша, С. Курносова, Ю. Савченко, Л. Стрелкова, В. Юркевич, М. Шпак); факторів впливу на емоційний інтелект (І. Андрєєва, Л. Буркова, О. Філатова, В. Юркевич); реалізації ідей нової української школи (Н. Бібік, Ю. Найда, О. Онопрієнко, О. Савченко, Н. Софій, Р. Шиян).

У працях багатьох дослідників є вказівки на те, що формування вищих людських почуттів відбувається в процесі засвоєння дитиною соціальних цінностей, вимог, норм та ідеалів, які за певних умов стають внутрішнім надбанням особистості, змістом мотивів, що спонукають її поведінку. Науковці Г. Бреслав, Л. Виготський, К. Ізард, Є. Ільїн, О. Кормило, А. Запорожець, Я. Неверович, С. Томчук, П. Якобсон підкреслюють значущість емоційної сфери для повноцінного розвитку особистості. Однак багато теоретико-методичних аспектів емоційного інтелекту в молодших школярів ще не отримали належного розвитку, зокрема методи формування емоційного інтелекту молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Розвиток емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці є надзвичайно важливим з огляду на психолого-педагогічні особливості дітей цього вікового періоду. Саме в цьому віці відбувається активне формування емоційної сфери дитини, удосконалюються навички самоусвідомлення, рефлексії, емпатії та вміння враховувати емоції та потреби інших людей [2].

Діти з розвиненим емоційним інтелектом легше встановлюють контакти з однолітками та дорослими, краще розуміють емоційний стан інших людей та вміють адекватно реагувати на нього, це допомагає дітям краще розуміти свої емоції та керувати ними, що сприяє концентрації уваги, зниженню рівня тривожності та покращенню успішності у навчанні. Розвинений емоційний інтелект є важливою умовою психологічного благополуччя дитини, що допомагає їй справлятися зі стресами та негативними емоціями, а також сприяє розвитку позитивного самоусвідомлення.

Дистанційна форма навчання має значний потенціал для модернізації освітньої системи, забезпечуючи її гнучкість, доступність та ефективність:

- надає здобувачам освіти можливість самостійно визначати темп та графік навчання, що сприяє персоналізації освітнього процесу та його адаптації до індивідуальних потреб та можливостей учнів;

- дозволяє поєднувати освітню діяльність із позанавчальною, зокрема, спортивною, мистецькою тощо, що сприяє гармонійному розвитку особистості та розширенню можливостей для самореалізації;
- освітній процес не залежить від жорстко заданого часового проміжку, що забезпечує можливість для учнів засвоювати навчальний матеріал у зручний для них час, враховуючи їх біологічні ритми та індивідуальні особливості;
- географічна віддаленість не є перешкодою для отримання якісної освіти, що особливо актуально для учнів, які проживають у віддалених регіонах або мають обмежені можливості пересування;
- здатна охопити значну кількість учасників, що сприяє розширенню доступу до освіти та підвищенню рівня освіченості населення;
- учні мають доступ до широкого спектру навчальної інформації, представленої в різноманітних форматах (текстові, аудіо-, відеоматеріали тощо), а також можуть спілкуватися між собою та з викладачем за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- характеризується економічною ефективністю, що зумовлено зниженням витрат на організацію навчального процесу (оренда приміщень, транспортні витрати тощо).

Безперечно, дистанційна форма навчання, спрямована на забезпечення всебічного розвитку учнів, має значний потенціал, проте її ефективність залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце займають технічне забезпечення та психолого-педагогічний супровід. Саме тому важливо приділяти увагу розвитку емоційного інтелекту дітей та створювати умови для підтримки їх психологічного здоров'я.

Важливо, щоб діти відчували себе в безпеці та мали можливість вільно виражати свої емоції. Лише спільні зусилля батьків, педагогів та психологів спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку дітей, допоможуть їм успішно подолати виклики сьогодення та підготуватися до майбутнього. Важливо навчити молодших школярів розпізнавати та називати свої емоції, а також розуміти емоції інших людей, використовувати ефективні стратегії керування емоціями, створити умови для спілкування дітей з однолітками, батьками та іншими дорослими, які можуть надати підтримку, забезпечити доступ до психологічної допомоги.

Щоб учні усвідомили свою та чужу цінність, відчули себе частиною колективу та активно долучалися до прийняття рішень, необхідно використовувати різноманітні форми активності. Наприклад, можна організовувати групові проекти, де кожен учень має свою роль і відповідальність, що сприяє розвитку почуття приналежності та взаємозалежності. Дискусійні клуби та дебати навчають учнів висловлювати власну думку, слухати та поважати думку інших, а також приймати спільні рішення. Ігри-симуляції та рольові ігри дозволяють учням пережити різні соціальні ситуації, розвиваючи емпатію та навички співпраці. Волонтерські

проекти та благодійні акції допомагають учням усвідомити свою здатність робити позитивний вплив на суспільство, що підвищує їхню самооцінку та відчуття соціальної відповідальності. Спільні творчі проекти, такі як створення шкільного журналу, вистави чи музичного гурту, дозволяють учням виразити свою індивідуальність та відчувати себе частиною творчого колективу. Важливо, щоб ці активності були регулярними та різноманітними, враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів, а також створювали безпечне та підтримуюче середовище, де кожен учень відчуває себе цінним та важливим. Для розвитку емоційного інтелекту ефективною може бути інтеграція онлайн-інструментів у навчальний процес.

За допомогою інструментів Class Dojo або Emotional ABCs можна легко включати вправи на розпізнавання та регулювання емоцій у структуру уроку, роблячи їх невід'ємною частиною навчального процесу. Включення таких додатків, як Smiling Mind або Breathe, Think, Do with Sesame до щоденних чи щотижневих занять дозволить проводити короткі сесії медитації або вправи на усвідомленість, що ефективно сприятимуть зниженню рівня стресу у дітей. Цифрові інструменти Zones of Regulation допоможуть дітям навчитися працювати в команді, розпізнавати емоції інших та знаходити спільні рішення під час групових проектів або рольових ігор. Для відстеження емоційного стану учнів у режимі реального часу та оперативного надання допомоги вчителі можуть використовувати платформу Class Dojo. Залучення батьків до процесу можливе через виконання домашніх завдань, що включають вправи на релаксацію та ведення щоденника емоцій. Використання інтерактивних дошок або панелей для проведення рефлексивних вправ дозволяє вчителям легко контролювати активність учнів та візуалізувати їхні емоційні переживання.

Оцінювання ефективності використання інструментів для розвитку емоційного інтелекту може відбуватися під час проведення регулярних опитувань серед учнів, вчителів та батьків для збору зворотного зв'язку про зміни в емоційному стані та поведінці дітей; учителі можуть вести спостереження за поведінкою учнів, фіксуючи зміни в їхній взаємодії, рівні стресу та емоційній регуляції; вивчення змін в академічній успішності учнів може також бути індикатором ефективності інструментів, оскільки емоційний стан впливає на здатність до навчання; використання стандартизованих тестів для оцінки рівня емоційного інтелекту до та після використання інструментів [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, цілеспрямоване формування компонентів емоційного інтелекту в учнів початкової школи є не просто бажаним, а й критично важливим фактором їхньої успішної соціалізації та ефективної адаптації до динамічних і часто непередбачуваних умов сучасного світу. Науково обґрунтований підхід до розвитку емоційного інтелекту, що базується на глибокому розумінні вікових та індивідуальних особливостей дітей, сприяє не лише формуванню гармонійно розвиненої особистості, але й вихованню громадян, здатних до емпатії,

конструктивного вирішення конфліктів та ефективної взаємодії з різноманітними соціальними групами.

Розвиток емоційної сфери учнів початкової школи має здійснюватися не у відриві від реального життя, а в контексті систематичної практичної діяльності, що цілеспрямовано спрямована на глибоке усвідомлення та осмислення різноманітних емоційних станів. Педагогічний процес має ґрунтуватися на принципах особистісно-діяльнісного підходу, що передбачає не лише актуалізацію особистого досвіду кожної дитини, але й створення максимально сприятливих умов для активного оволодіння ключовими навичками співпереживання, ефективної саморегуляції та гармонійної міжособистісної взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Большакова І. О. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів. *Нова українська школа*, 23 квітня 2020 р. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannyaarekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/> (дата звернення: 06.02.2024).
2. Венгловська О. А., Елькін О. Б., Марущенко О. А., Федоренко О. Ф. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства: практичний poradnik педагогам закладів загальної середньої освіти. — УІРО, 2023. — 18 с.
3. Кадемія М. Ю., Шестопалюк О. В., Кобися В. М. Використання сервісів соціальних медіа в навчальному процесі ВНЗ: Блоги, Веб-квести, Блог-квести : навчально-методичний посібник (видання 2-е, доповнене). Вінниця: ТОВ «Ландо ЛТД», 2014. 236 с.
4. Левшин М.М. Неперервність у формуванні інформаційної культури майбутніх учителів і учнів початкових класів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. К.: Наук. світ, 2003. Вип. № 6. С. 91–95.
5. Шевченко Н. Внутрішній моніторинг як засіб забезпечення адаптивності освіти в умовах дистанційного навчання (на прикладі Харківської області). Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка», 2024. Вип. 18 (35)
6. Шпак М. М. Емоційний інтелект як особистісний ресурс забезпечення психологічного благополуччя молодших школярів. // *Наука і освіта*. – 2016. – №5. – 266-270

MUZYCHENKO Ganna Creativity as a key to successful scientific projects	316
НАЧИНОВА Олена Василівна Умови формування мовленнєвої особистості дитини дошкільного віку	318
НОЗДРОВА Оксана Павлівна Використання інтегрованого навчання для розвитку креативного мислення майбутніх вчителів	321
OKOROKOVA Vira Development of creativity as an important component of professional training of students in higher education institutions	325
ОЛЛО Василь Петрович Потенціал компетентності та розвитку соціально-креативної моделі викладач-слухач пенітенціарної освіти	329
ОРИЩЕНКО Оксана Анатоліївна Інноваційність та емпатія: індивідуально-психологічні особливості	331
ОРЛЕНКО Ірина Миколаївна Розвиток креативності у дітей з ООП в інклюзивному просторі з використанням інтерактивних ігор	334
ОСТАПЕНКО Марина Анатоліївна Креативність у політичній сфері	337
ОЧЕРЕТНИЙ Володимир Олександрович Розвиток креативності майбутнього педагога засобами інформаційно-комунікаційних технологій	341
ПАВЕЛКО Ірина Іванівна Роль випереджувальної педагогіки у розвитку креативного мислення у курсантів військових вишів	343
ПАЛЬГУЙ Інна Вікторівна Формування психологічної компетентності учителя в контексті сталого розвитку	348
ПИСКУН Оксана Миколаївна Застосування технік творчого і критичного мислення у професійній підготовці майбутніх педагогів	351
ПІВОВАР Сергій Петрович Емоційний інтелект як показник у формуванні стійкості до стресу в молодших школярів під час дистанційного навчання	354
PRONOZA Inna Formation Of Creative Thinking In Political Science Students: Innovative Educational Practices	359
РАЙТАРОВСЬКА Надія Геннадіївна Креативність як засіб подолання травматичних переживань у дітей-біженців, які повернулися з-за кордону під час війни	362
РЕДІНА Євгенія Валентинівна Креативний менеджмент в розвитку інноваційної культури організації	364
РУБАНСЬКА Ольга Яківна Креативність у викладанні інформатики в початковій школі	368
РУЧКІНА Маріанна Миколаївна Креативне мислення як складова підготовки фахівців нового покоління	373
Савченкова Марія Вікторівна Розвиток soft skills і критичного мислення у студентів: сучасні освітні імперативи	375